

Předkládaná diplomová práce studentky **Bc. Hany Čižmárové** s názvem „*Hospodaření v Hradci Králové kolem roku 1600 v pramenech SOkA Hradec Králové*“ si klade za cíl, jak je z názvu zřejmé, „*objasnit stav a podmínky hospodaření v Hradci Králové kolem roku 1600 na základě analýzy archivních pramenů města Hradce Králové umístěných ve Státním okresním archivu Hradec Králové.*“ Oponentka, která se tématu dlouhodobě věnuje, již na tomto místě musí konstatovat, že si studentka vybrala s ohledem na torzovitost pramenné základny téma, které je možné zpracovávat jen v intencích kvalitního interdisciplinárního výzkumu.

Práce čítá 81 značených stran, za nimiž ještě následuje umístěná tabelární a obrazová příloha. V obligatorním úvodu (s. 7-10), v němž autorka uvedla cíl a koncepci své diplomové práce, je mj. nastíněn obecný vývoj v Českém království ve zvoleném období. Zcela v této souvislosti schází odkaz na literaturu, z níž autorka čerpala a jež se dané problematice věnuje podrobněji. Již v této části je třeba též upozornit na nestandardní způsob citace pramenů, kdy autorka mj. uvádí „*fond města HK*“ (místo fond Archiv města Hradce Králové). V práci se při opakování zdroje pravidelně objevuje jeho kompletní citace (srov. např. s. 67). Nedostatků vykazují i citace literatury (srov. např. pozn. 11). Sporné je v úvodu i tvrzení, že je v práci zpracováno období v délce dvaceti pěti let, neboť *Seznam dávek*, které autorka zařadila do svého výzkumu, je i v archivní pomůcce uváděn v případě vročení s otazníkem. Ve svém nejnovějším výzkumu oponentka prokázala, že pramen pochází z období přelomu 50. a 60. let, nikoli ze závěru 16. století. Kdyby se studentka zaměřila na rekonstrukci pozemkové držby města, která je zcela logickou součástí jakéhokoli výzkumu městského hospodaření, snadno by na toto zjištění také přišla. Bohužel tento klíčový výzkum v práci schází. Byť se autorka pokouší ověřit, zda je pramen skutečně z roku 1596, zcela nepochopitelně připomíná latinský odkaz začínající slovy „*vide in*“ (chybně přepsáno „*Vido*“ a označeno za „*vidimační poznámku*“), tj. odkaz na jiný pramen, a spojuje ho s možným odkazem na smrt polské královny Anny Jagellonské či na smrt nejvyššího purkrabí Adama z Hradce. Jakékoli informace tohoto typu však v záznamu nejsou. Ve skutečnosti se jedná o odkaz na jiný pramen. Zařazení pramene do vymezeného období přelomu století je tedy nenáležitě a zkresluje výsledky výzkumu. Nedostatečnou průpravu při zadání tématu práce zejména dokládá i původní zařazení rychtářských register z let 1617-1624, která lze charakterizovat jako knihu soudní, nikoli hospodářskou. V případě dochovaných trhových knih autorka mohla jejich záznamy využít právě pro rekonstrukci hospodářského zázemí města. Už v úvodu jsou též zřejmé nedostatky v používání odborné terminologie. Problematické je tak konstatování

na s. 8, že autorka doporučuje „*samostatné zpracování regestů těchto knih v rámci jiných prací.*“ Nenáležitě je též konstatování na s. 9, že prameny, které autorka využívala, jsou „*ve velmi dobrém technickém stavu*“. Míni-li pod pojmem „*knihy a listiny*“ prameny, které v práci používala, je třeba upozornit, že se v případě inv. č. 47 jedná o misiv, tedy o kategorii listovou. Autorka dále uvádí, že „*knihy i listiny jsou psány na papíru, inkoustem v barvách odlišných podle typu zápisu. Pokud jsou knihy opatřeny vazbou, jedná se buď o vazbu pergamenovou (tu nemá ani jedna ze sledovaných knih), nebo o novodobé přebaly.*“

První kapitolu (s. 11-21) autorka zaměřila na dějiny města do roku 1620 a na přehled autorů, „*kteří použili uváděné prameny ve svých dílech*“. Omyly se bohužel kupí i v této části práce. Na s. 11 autorka uvádí, že listinou z roku 1225 Přemysl Otakar I. daroval „*vesnici Vestec*“. V písemnosti je uváděn Vesec, nikoli Vestec. Na téže straně též odvážně tvrdí, že tvůrcem rozsáhlého rybníkářského systému, který vznikl v okolí města, byl Jakub Krčín z Jelčan, který ovšem žil v letech 1535-1604, tj. v době, kdy již hradecké rybníky dávno existovaly a zajišťovaly městu významné zisky. Na téže straně bez časového ukotvení dále uvádí, že hradecký hrad byl sídlem královských úředníků, „*kteří věnné město českých královen a hradecký kraj spravovali*“. Zde je opět zřejmá terminologická neukotvenost, neboť úředníci krajské správy, tj. krajští hejtmané, na hradeckém hradu nesídlili. Použití pojmu Hradecký kraj pro jiné významy (autorka uvádí královského purkrabího, komorníka a cúdaře) je nenáležitě. Této pasáži je třeba vytknout nedostatečnou práci s dostupnou literaturou (např. zcela chybně používán pojem „purkrabství“ v kontextu purkrabství Hradeckého kraje, tj. soudní instituce). Taktéž počet poznámek je naprosto nedostačující (pro stranu 12 není uvedena ani jedna, byť je zřejmé, že se jedná o kompilaci). Velmi problematické je též tvrzení na s. 12, že primátor Martin Cejp z Peclínovce Hradec „*hospodářsky i společensky pozdvihl mezi přední města v Čechách*“. Přesnější by bylo konstatování, že za jeho primátorství se město opět hospodářsky povzneslo. V kapitole zcela schází již vzpomínaný souhrn pozemkové držby města a vývoj řemesel a obchodu. Naopak za vhodné považují zařazení pojednání o vývoji počtu obyvatel a domů v Hradci, což je pro sledované téma zcela zásadní problematikou. Zařazení historiografického přehledu autorů, kteří čerpali ze sledovaných stěžejních pramenů, považují taktéž za vhodné zařazenou podkapitolu.

Druhá kapitola je již věnována sledovaným pramenům, jejich diplomaticko-paleografické charakteristice a rozboru záznamů, které obsahují. S ohledem na skutečnost, že se oponentka detailně zabývala vývojem královéhradecké kancelářské praxe ve sledovaném období a že jí vyjde ve druhé polovině roku 2015 v SAPu odborná studie zaměřující se na

zaměstnance města Hradce Králové zejména ve světle finančních register z roku 1590 a 1605 (studie již prošla recenzním řízením), odhalila v textu studentky H. Čižmárové řadu zásadních pochybení, zejména pak opět terminologickou neukotvenost. Přestože autorka s několika málo výjimkami necituje monografii o královéhradecké úřední činnosti, z některých pasáží je zřejmé, že knihu používala (např. na s. 62 konstatování o dochovanosti některých instrukcí, které neodkázala konkrétními prameny). Naopak v některých pasážích zcela pochybila tím, že zásadní údaje z monografie nepoužila. Týká se to zejména systému fungování jednotlivých kanceláří na hradecké radnici, kdy autorka tvrdí, že účetní knihy vedli konšelé (s. 23-24). Autorka též v této souvislosti chybuje, když na s. 47 tvrdí, že poslové, jejichž cesty kniha nezachycuje, byli pravděpodobně vypláceni dalšími konšely. Výzkum vedený oponentkou této práce prokázal, že na hradecké radnici fungovala kancelář důchodních úředníků a že první finanční registra z roku 1590 (1591) byla vedena jedním z nich. I kdyby tento výzkum proveden nebyl, v žádném královském městě nevedli účetní knihy konšelé (s výjimkou purkmistrských účtů)! Autorčina povrchnost výzkumu spočívá i v nedostatečném pochopení trhové smlouvy z roku 1588, již cituje na s. 63, tedy dva roky před založením sledovaného pramene, která vzpomíná dva důchodní úředníky: Martina Velaše z Hostovic a Jana Jirklice. S velmi vysokou pravděpodobností se jedná o námi neznámého pana Jana a o onoho Martina, kterého autorka chybně ztotožňuje s Martinem Cejpem z Peclínovce.

Problematické je též používání transliterace namísto obvyklé transkripce (místy však autorka tento postup kombinuje, což svědčí o její nedůslednosti – srov. s. 54 nahoře – správně *auçztuw*, vydáno; s. 64; s. 74). Výjimka je pouze v případě paleografického rozboru, jehož úroveň je opět místy slabá. Jedná-li se již o práci diplomovou, zarazí především konstatování na s. 25, že finanční registra z roku 1590 jsou psána „*gotickou polokurzívou*“. Taktéž je chybné konstatování, že v knize jsou části vyčíslovány ve zlatých (s. 26). Ve skutečnosti je jedná o zkratku pro groše (z pramene je patrné, že částky byly vyčíslovány v groších českých). V této souvislosti se stává problematickou i sestavená tabulka v příloze, kde zcela schází uvedení početních jednotek, jejichž prostřednictvím byla zachycována výše platu pro najímané řemeslníky a nádeníky. Velmi sporné je též konstatování, byla-li předmětem výzkumu v tomto případě jedna finanční registra z jednoho kalendářního roku, že „*postupné narůstání počtu zápisů arabskými číslicemi (např. u pana Jana) potvrzuje jejich vzrůstající oblibu pro přehlednější vyjádření početních jednotek.*“

Další podkapitolu autorka věnovala rozboru jednotlivých zápisů, v nichž se věnovala osobám, jimž byly částky vypláceny. Některá tvrzení jsou opět problematická. Např. není

zřejmé, z čeho autorka vycházela, když konstatovala, že město draze nakupovalo hřebíky (s. 40). Nedůslednost v rekonstrukci pozemkové držby se promítla i v případě zmínky o pracích prováděných v okolí hradeckých rybníků: např. Svinarský rybník ve sledované době město již dávno nedrželo. Odvážné je též tvrzení, že čištění odtoků vody z rybníků by mohlo být dokladem nedodržování smlouvy mezi městem a pardubickým panstvím (s. 41). Tyto práce patřily mezi pravidelně vykonávané, a to podle potřeby. Obdobně nelze odvozovat, že bylo-li některému řemeslníkovi vyplaceno více peněz, byl lépe placen než jiný. Oponentčin výzkum prokázal, že výše částek byla obvykle odvislá od charakteru a náročnosti prováděné práce.

Obdobně autorka zpracovala i dochovaná registra výdajů z roku 1605. Za stylizační pochybení je zřejmě možno považovat na s. 51 neobratné konstatování, že *„celá kniha je psána tmavým papírem neprosakujícím inkoustem“*.

Velmi problematické je zhodnocení základních dvou pramenů z hlediska používaného účetního systému. V žádném případě nelze pro sledovanou dobu uvádět, že se jedná o prameny, které používaly kamerální systém účetnictví (s. 58), který je ve státní (nikoli městské) správě aktuální až pro období od 18. století. V městském prostředí bylo po staletí používáno jednoduché účetnictví, jehož jsou uvedené prameny klasickým příkladem. Toto je možno označit za jedno ze zásadních pochybení a nepochopení zkoumané problematiky.

V podkapitole 2.2 autorka zařadila i rozbor inventáře koní a dobytka z obecních dvorů z roku 1615, a jak již víme, v podstatě i chybně (s ohledem na vymezené období) seznam dávek určených městu z jeho poddanských vesnic. V případě prvního pramene autorka opět chybně charakterizuje použité písmo, když ho hodnotí jako *„gotickou polokurzívu s některými prvky gotické kurzívy“*. Obdobně chybí, tvrdí-li, že *„rovněž latinská slova jsou psána gotickou polokurzívou.“* Napříč celou prací se autorka někdy až nadbytečně věnuje některým detailním formálním znakům pramene, ale v zásadních shrnutích chybí. Zřejmě omylem autorka uvádí na s. 67 srovnání s registry vydání z roku 1590, ale cituje knihu z roku 1605. Opět sporné se zdá být bez dalšího srovnávacího materiálu tvrzení, že v hradeckých dvorech byla dobrá péče o hospodářská zvířata (s. 67-68). Prosím též o doložení, odkud autorka čerpala na s. 68 informace, že město dbalo podle počtu poražených zvířat o *„dobré stravování své čeledi“*.

V závěru se autorka pokusila o shrnutí svého pramenného výzkumu. I když je nesporné, že se zvyšovalo v souvislosti s neúměrnými požadavky panovníka zadlužení města, nelze souhlasit s tvrzením, že naturálie poskytované městským úředníkům dokládají, že město

tak kompenzovalo nedostatek financí, jež jim měly být vyplaceny. Naturální požitky byly totiž již tradiční odměnou. Opět prosím o doložení tvrzení, že město ve sledované době zavádělo hospodářské novinky a zaměřovalo se na chov nových druhů hospodářských zvířat.

V případě připojeného seznamu pramenů je neodůvodněné zařazovat prameny, které lze charakterizovat jako úřední knihy, mezi prameny listové a listinné povahy.

Protože předkládaná diplomová práce, jejíž obsah by měl být po obhajobě zveřejněn na internetu, obsahuje řadu závažných pochybení (vedle terminologických problémů pozor zejména na tvrzení, která nelze nijak badatelsky podpořit), doporučuji ji k přepracování a doplnění některých stěžejních pasáží (zejména o rekonstrukci majetkové základny města k přelomu století). Zvážila bych s ohledem na obsah práce i aktuálnost jejího samotného názvu (zejména s ohledem na zařazení Seznamu dávek).

PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.